

ÍNDEX

Pròleg	11
Presentació	15
Introducció	17
Metodologia.....	21

ESTUDI LINGÜÍSTIC

1. Les preposicions a / en / amb.....	25
1.1 Les preposicions a / en / amb + adjectiu demostratiu (aquest / aquell)	28
1.2 A (Ø) + dalt / baix / dins (dintre) / fora.....	31
2. La preposició composta cap a	32
2.1. Cap / cap a en les construccions temporals.....	32
2.2. Cap / cap a en les construccions locatives.....	33
3. La preposició composta fins a	35
3.1. Fins / fins a en les construccions temporals.....	35
3.2. Fins / fins a en les construccions locatives.....	37
4. Les preposicions per i per a	38
4.1. Diferents usos de la preposició per davant de sintagmes nominals (quan no hi correspon per a).....	38
4.2. Perquè causal / per + infinitiu simple amb valor causal.....	39
4.3. Conjunció perquè / per a què final.....	41

4.4. Per / per a + pronom personal singular de primera persona.....	42
4.5. Per / per a + pronom personal de tercera persona.....	44
4.6. Per / per a + sintagma nominal (+ article determinat).....	46
4.7. Per / per a + sintagma nominal (- article determinat)	47
4.8. Per / per a + adverbis.....	48
4.9. Per / per a + infinitiu	50
5. Verb + (a) + complement directe de persona	52
6. Ús de com / com a.....	55
7. Al / en + infinitiu amb valor temporal.....	57
8. Perífrasis verbals d'obligació (haver de / tenir de / tenir que).....	60
9. A / en / per / Ø... en els modificadors temporals	62
CONCLUSIONS.....	75
BIBLIOGRAFIA.....	85

ANNEXOS

ANNEX 1. Fitxes dels informants.....	101
ANNEX 2. Qüestionari. Modificadors temporals	107
ANNEX 3. Petita descripció de les poblacions.....	115
ANNEX 4. Mapes.....	123

A la Júlia, que ens ha obert les portes
d'un món fascinant.

PRÒLEG

Cal celebrar l'aparició d'aquest llibre, el segon del seu autor en una línia temàtica similar, sobretot perquè contribueix de manera important a omplir un dels buits més flagrants de la lingüística catalana: el que se situa en l'àrea d'encreuament entre la dialectologia i la sintaxi, certament dues de les branques d'aquesta ciència que més quantitat i qualitat de conreadors han vist, per separat, al llarg principalment del segle xx. Ara bé, la major part de dialectòlegs s'han centrat en les descripcions i les anàlisis dels fets fonètics i dels camps lèxics (i a tot estirar, dels sistemes morfològics), mentre que els fenòmens sintàctics —molt més difícils d'obtenir, per exemple, en una enquesta dialectològica tradicional, però també més esquius a l'hora d'una anàlisi contrastiva entre diferents parlars territorials— s'han quedat, en general, en aquell llimb indeterminat dels capítols finals o dels apèndixs pendents de sistematització... Semblantment, els especialistes en sintaxi catalana —entre els quals destaca, tot just, un nord-occidental tan conscient de la variació diatòpica com fou Joan Solà— poc sovint s'han pogut dedicar a aprofundir en la dimensió dialectal dels fets de què s'han ocupat des d'altres òptiques.

Així les coses, en efecte, un llibre com aquest de Josep Maria Boladeras és especialment necessari i útil. No solament omple una part substancial del buit a què ens hem

referit, sinó que ho fa prenent el català nord-occidental com a objecte d'estudi, i amb una ambició alhora descriptiva i analítica, és a dir, destinada a entendre la fenomenologia dels trets sintàctics exposats. Una cosa després de l'altra, tal com correspon: és necessari de primer recollir unes bones dades a fi de, després, poder-les exposar amb ordre i, sobretot, poder-hi entrar amb ànim sistemàtic i explicatiu.

Ja en l'anterior obra de Boladeras, publicada en aquesta mateixa col·lecció, l'autor s'orientava clarament vers aquesta interessant cruïlla de la sintaxi dialectal, i ens ofería un panorama ja ben oportú sobre dos dels fenòmens que més tinta i controvèrsia han generat des de fa dècades (des de Fabra, pràcticament): la distribució —incerta fins a un cert punt, i canviant— entre els verbs *ser* i *estar*, i la realitat, en l'àmbit nord-occidental, dels usos de les preposicions *per* i *per a* en determinats contextos. Ara repren aquest darrer tema —amb unes aportacions que farien bé de tenir presents els responsables de dictar la normativa lingüística oficial, i naturalment també els descriptivistes de la resta del país, atès que el comportament del català nord-occidental en aquest punt pot resultar força revelador—, i n'hi afegeix uns altres set de no tan recurrents però no pas menys interessants: la distribució concurrent de les preposicions *a*, *en* i *amb*; les preposicions compostes *cap a* i *fins a* (en contrast amb les corresponents simples *cap* i *fins*, i totes dues tant en construccions temporals com en locatives); la presència o absència de la preposició *a* entre verb i complement directe de persona; la distribució irregular entre *com* i *com a*; l'equivalència entre *al* i *en* davant infinitiu amb valor temporal; les perífrasis verbals d'obligació (*haver de*, etc.); i, finalment, la possible presència d'*a*, *en* i *per* en els modificadors temporals (*a l'any que ve*, *per la primavera*, etc.). Comptat i debatut, una molt bona mostra de fenòmens sintàctics sobre els quals fins ara es tenia un coneixement imprecís, si no un complet desconeixement, i que, per tant, podran passar a formar part, d'ara endavant, del necessari repertori de dades (i interpretacions, en el marc d'un sistema lingüístic complet i complex) que els especialistes convé que tinguin presents.

Pel que fa al marc geogràfic, en aquesta ocasió el mostrar de poblacions en les quals s'obtenen les dades és prou

significatiu del Ponent català: des de la Granja d'Escarp, al Baix Segre, fins a Massoteres, a la Segarra (o des de Cabanabona, al Mig Segre, fins a la Granadella, al cor de les Garrigues), i incloent-hi també un parell de poblacions que ja no pertanyerien al parlar nord-occidental stricto sensu (però sí al bloc nord-occidental lato sensu) com són Peramea i les Paüls, les quals representen en aquest estudi, respectivament, els dialectes pallarès i ribagorçà, amb les seves particularitats distintives.

En definitiva, som davant d'una aportació que té la triple virtut de la innovació, de la claredat i de la necessitat. Confem que l'autor ens en doni encara més mostres en el futur.

Albert TURULL

Can Regassol, 26 d'octubre de 2011

PRESENTACIÓ

Després de fer la primera incursió en el món de l'estudi del català nord-occidental, l'anterior treball d'investigació *Les preposicions per i per a i els verbs ser i estar en català nord-occidental*, em va atraure la idea de continuar aquesta línia de recerca, en què es combinen les dos disciplines que més m'interessen, la dialectologia i la sintaxi.

En aquest nou treball d'investigació he volgut ampliar la informació que tenim sobre les preposicions *per i per a* en català nord-occidental, alhora que m'he iniciat en l'anàlisi d'altres aspectes conflictius relacionats amb les preposicions. Així, m'he endinsat a descriure com els parlants de català nord-occidental usen les preposicions *a*, *en i amb*; *cap i cap a*; *fins i fins a*; *(a) + complement directe de persona*; *com i com a*; *al/en + infinitiu amb valor temporal*; les preposicions en els modificadors temporals; *i*, tot i que en un principi no ho havia previst, també he obtingut dades sobre les perífrasis verbals d'obligació.

Aquest estudi ha estat possible gràcies a la II Beca Joan Veny que em va concedir l'Institut Ramon Muntaner (2007) i a l'aval del Centre d'Estudis Ribagorçans per poder presentar-me a la beca.

Quan acabes un treball d'investigació com aquest t'adones que és molt important el suport que t'han donat. És per això

que vull agrair sincerament al doctor i amic Ramon Sistac els consells que m'ha donat en tot el procés de l'estudi.

Les persones que tens al costat sovint t'acompanyen en el dia a dia de la realització d'una investigació d'aquestes característiques. És per això que vull agrair a la Montse que m'hagi animat a tirar-la endavant.

Un dels entrebancs que et trobes a l'hora de dur a terme un treball d'aquest tipus, és que se't fa difícil trobar algú que, sense conèixer-te, vulgui compartir una estona per parlar amb tu. Per això és molt d'agrair que hi hagi persones que t'ajudin a buscar col·laboradors. El meu agraïment al Dani, a la Judit, a la Glòria, a la Meritxell, a l'Anita, al Salva, a l'Eva, a la Teresa, a la Jose, al Jordi, als meus pares i a la meua germana.

No voldria pas acabar aquesta petita introducció sense parlar dels veritables protagonistes d'aquesta investigació, els informants. Sense les persones que amablement s'han ofert per conversar una estona amb mi, no hauria estat possible un estudi de dialectologia com aquest. El meu agraïment, doncs, a tothom que va voler compartir les seues vivències.

INTRODUCCIÓ

En aquest estudi mirem de descriure l'ús de les preposicions en català nord-occidental. L'estudi podem situar-lo entre el que coneixem com a treball de recerca dialectal, concretament en l'àmbit de la geolingüística, observació i anàlisi de l'ús que fan els parlants d'un dialecte, i el camp dels estudis de sintaxi. Es tracta d'observar com funciona el dialecte nord-occidental en uns aspectes concrets de la sintaxi. A partir d'aquesta premissa podem preveure diferents objectius: d'una banda, mirem de contribuir a la descripció i a la delimitació del català nord-occidental, com a dialecte que té els seus propis trets que el defineixen, i d'altra banda, tractem de revisar uns temes de sintaxi des de l'òptica de la descripció de l'ús en la llengua oral, cosa que ens permetrà relacionar-ho amb la part teòrica i normativa de la sintaxi catalana.

Aquest estudi pretén ser una aproximació als usos de les preposicions que fan els parlants de català nord-occidental, i per fer-ho hem enregistrat informants de poblacions de diferents zones del dialecte en qüestió. Tot i que hem obtingut dades que ens permeten descriure i sistematitzar els trets més característics, posteriorment tenim intenció de continuar la nostra tasca i augmentar l'abast del territori en estudi i també el nombre d'informants de diferents generacions, per

acabar de confirmar les dades que hem recollit. A més, altres investigacions de l'àmbit de la microdialectologia, hauran de servir per corroborar els resultats que presentem.

Bàsicament en aquest treball de recerca volem analitzar i sistematitzar els usos dels parlants en una sèrie de punts de la sintaxi relacionats amb les preposicions. Entre els temes dels quals volem veure el funcionament en la llengua parlada hi ha:

- L'ús de les preposicions a, en i amb
- L'ús de cap / cap a // fins / fins a (locatiu i temporal)
- Les preposicions per i per a
- A / Ø + complement directe de persona
- Com / com a
- Al/en + infinitiu amb valor temporal
- Els modificadors temporals (a, en, sense preposició, per...)

A més, al llarg de l'estudi hem obtingut dades d'algun tema de sintaxi que en principi no estava previst analitzar, com per exemple:

- Les perífrasis verbals d'obligació

Pel que fa als estudis anteriors sobre l'ús de les preposicions en català nord-occidental veiem que no hi ha treballs dedicats exclusivament a les preposicions, no obstant això podem trobar informació si espigolem aquí i allà en diferents treballs dedicats als parlars del català nord-occidental (veg. Solans 1990, 1996; Turull 1990; Coll 1991; Riera 1992; Navarro 1992, 1996, 2000a, 2000b; Sistac 1992a, 1993, 1998a; Moret 1994; Moret i Galan 1995, Cubells 2001, 2005; Satorra 2001; entre altres).

En la tesina que vaig presentar l'any 2002 "Les preposicions per i per a i els verbs ser i estar en català nord-occidental", que posteriorment va donar lloc a la publicació amb el mateix nom (2007), ja vam descriure l'ús que fan els parlants de les comarques del Segrià i del Pla d'Urgell de les preposicions per i per a, un dels temes que ampliem en aquesta nova recerca, a banda de tractar altres usos que ja hem esmentat.

Quant al marc teòric, tant des del punt de vista gramatical com del descriptiu, ens remetem a la bibliografia que presentem al final de l'estudi. Trobareu una bibliografia general que fa referència als aspectes gramaticals i als dialectals, i també una bibliografia específica per a cada un dels aspectes de les preposicions que mirem de descriure.

METODOLOGIA

Aquest estudi l'hem de situar en el marc de la recerca dialectal, concretament en l'estudi de la variació diatòpica de la llengua, és a dir, l'estudi del dialecte segons l'espai. Dels diferents mètodes de recerca, ens hem basat en el model de la geolingüística, estudi d'uns aspectes lingüístics en determinades poblacions.

El procediment que hem seguit per preparar la recerca ha estat el següent: creació d'una enquesta, selecció de localitats, selecció d'informants, obtenció de les dades i estudi lingüístic a partir de les dades obtingudes.

Pel que fa a la creació de l'enquesta, hem fet servir dos mètodes: la conversa semidirigida, a partir d'uns temes premeditats conversem amb els informants i mirem de fer aparèixer els usos que ens interessin, i el qüestionari,¹ en què a partir de respostes més tancades, també mirem de fer sortir en la parla dels informants les variables que volem sistematitzar. Una informació molt important és que l'ordre dels dos mètodes sempre ha estat el mateix, primer la conversa i després el qüestionari. A la part de la conversa els informants no sabien que estàvem analitzant la seua manera

1. A l'apartat Annexos, concretament a l'Annex 2, hi ha el qüestionari que hem utilitzat.

de parlar, en canvi a la part del qüestionari els comentàvem explícitament que volíem descriure com parlaven.

A l'hora de seleccionar les localitats hem tingut en compte que les poblacions formessin part de diferents zones del territori en què es parla català nord-occidental, i també que hi hagués representades poblacions petites i més grans.² Al final, hem pogut obtenir dades de 13 poblacions diferents.

Quant als informants, hem recollit dades de 38 persones. A l'hora de decidir el nombre d'informants que s'havien d'enregistrar hem tingut en compte el nombre d'habitants de la població, com més habitants més parlants enregistrats.³ En la selecció també hem intentat que hi hagués tant homes com dones, i de diferents generacions. La distribució d'informants per població ha estat la següent:

Alguaire (6), Barbens (5), Bellver d'Ossó (1), Cabanabona (2), Claravalls (2), la Granadella (3), la Granja d'Escarp (1), les Paüls (2),⁴ les Ventoses (3), Massoteres (3), Peramea (2),⁵ Torregrossa (6), Torrelameu (2).

Pel que fa als enregistraments dels informants, hem de dir que hem utilitzat una gravadora digital marca Sony, IC recorder ICD-MX20, cosa que ens ha permès passar tota la informació a l'ordinador i mitjançant el programa Digital Voice Editor 2 escoltar més fàcilment i amb més nitidesa els enregistraments fets.

A l'hora de transcriure i analitzar les dades hem prioritzat tindre informació del màxim nombre de poblacions possible. Així, hem preferit transcriure les dades d'almenys 1 informant de cada població. En general, els seleccionats són els de més edat, però també n'hi ha de les altres generacions. El nombre d'informants per població dels quals tenim la transcripció i l'anàlisi de les dades és el següent:

2. A l'apartat Annexos, a l'Annex 3, trobareu una petita descripció de les poblacions objecte d'estudi. A l'Annex 4 podeu trobar mapes de la zona estudiada.

3. Excepte a Bellver d'Ossó i a la Granja d'Escarp, que per manca de temps només hem enregistrat 1 informant.

4. Els informants d'aquest poble parlen ribagorçà.

5. Els informants d'aquest poble parlen pallarès.

Alguaire (2), Barbens (2), Bellver d'Ossó (1), Cabanabona (1), Claravalls (1), la Granadella (1), la Granja d'Escarp (1), les Paüls (1), les Ventoses (2), Massoteres (2), Peramea (2), Torregrossa (2), Torrelameu (1).

És a dir, dels 38 informants enregistrats tenim les dades transcrits de 19, d'un total de 13 poblacions.⁶

A continuació presentem la part de l'estudi lingüístic.

6. A l'apartat Annexos, a l'Annex 1, hi ha les dades dels informants, la data i la durada de l'enregistrament, tant de la conversa com del qüestionari.